

que anno precedente. Epactarum vetere in Kalend. principium fuit xi. Kal. April. (ait Beda cap. xl. de rat Temp. & nos pluribus suo loco docebimus.) Ibi igitur aureo numero xix. currente, Luna decima octava numerabatur: anno sequente post saltum Lunæ, non xxix, sed xxx, vel nulla. Et quidem aureus numerus I. in Februario, & Martio, & aliis plerisque locis duodecim unitatibus antecedit aureum xix; de qua re capite sequenti. At Beda saltum Lunæ mallet in xxi. Martii, sive xii. Kal. conferre: ita ut aureo numero currente I. Luna in eo die computaretur nulla, id est ultima, sive in v. & posttridie vesperalia foret. quod si fieret, aurei numeri duo, nempe I. & xix, anticipandi essent. In Martio quidem, aureus I. à xxi. die ad xxi. promovendus: in Aprili verò xix. à v. die ad iv: ac tunc cyclus non ab aureo numero xix. iniret; sed ab aureo numero i, & à xxi. die Martii, & lunatio illa, quæ Martii xxi. clauderetur, & cava feret, similem ante se habens, ad cyclum xix. & ultimum pertinere; essetque septimus embolismus, quem cava lunatione consistere oportet. Hæc Bedæ dispositio mihi non displicet; qui, ut in fine cap. indicat, hoc remediò castigandam putavit continuationem illam trium cavarum syzygiarum in vulgaribus factis. Sed nihilominus hæc ad Gregorii xiiii. tempus obtinuit. Quam porrò sint à veritate remota, quæ idem Beda de origine lunaris saltus dixerit, supra demonstravimus. Ad extremum notat idem Beda in Ephemer. ad Novembrem; Computistæ aliquos, qui epactas à Januario, non à Septemb. ineunt, hoc est qui Alexandrinæ nos minime sequuntur, saltum Lunæ non in xxx. Julii, sed in xxv. Novemb. collocare; ut Kal. Jan. Luna nona sit, in anno primo. Itaque numerus aureus xix. apud illos non ad xxx. Julii proxime post xi, sed ad ultimam adscribitur, & in sequentibus mensibus idem numerus ab xi. separatur usque ad Novemb. xxv. Quæ dispositio in Calendario ipso Bedæ cernitur. Unde verisimile est non ejusdem auctoris esse Calendarium ipsum, & notas ad singulos menses adtextas, saltem omnes. Sed & Mulleris in Calendario Lunæ saltum, neque in Julio, neque in Novembri posuit; sed in Januario: in quo lunatio anno primo desinit cava est præter consuetudinem. Aureum enim numerum xix. ad xxv. Dec. apposuit, non ad xxiv. quo fit, ut lunatio Kal. Jan. octava sit, non nona. Deinde tres ab eo cavæ lunationes continuantur, Decembri, Januario, & Februario; in Bedæ Calendario duæ tantum, Novembri, & Decembri.

Vide Alcinuum Epist. 7. col. 1469.

CAPUT IX.

Explicatur aureorum numerorum in Calendario Romano artificiosa dispositio: ac regulæ quadam illius artificii præscribuntur.

EMBOLIMORUM septem mensium in varias anni partes distributio, unâ cum epactarum diei unius, quæ in anno xix. fit; plenarum cavarumque syzygiarum alternatam successione interturbat, atque adeo numerorum, qui sunt Neomeniarum indices, contextum ordinemque commutat. Quare priusquam numerorum istorum dispositum; pro eo atque in epactali, & decemnovennali Alexandrinorum cyclo fecimus; in Romano Calendario ad suas causas, & ultima principia revocavimus, de embolismis, & saltu Lunæ dicere opus habuimus. quibus enarratis, nunc aureorum numerorum seriem ac descriptionem aggrediemur; & cur suis cuique, quem in Calendario tenere cernimus, situs attributus fuerit, causas explorabimus. Quæ quidem disputationi non idem, quod aureorum numerorum usus jam pridem sublatu est, otiosa & inutilis est habenda: sed quod ex illis fontibus epactarum nostrarum artificiosa collocatio profuxit, vel ad hujus accuratam & præcipuam notitiam comparandam, non minus hodie necessaria judicari debet. Accedit quòd, ut semel Calendarii, & illius universæ methodi doctrinam tradere institui-

Post majorem, addit in codice suo Petavio: cum ambos inter interpositis interponitur, alterius &c. + Emendabat Petavio: numeroll.

mus, nulla pars ejus quamlibet exilis, ac minuta prætereunda videatur. Sed præfari, ne sim longior, desinam, & ad rem ipsam explicandam me conferam.

Aureorum numerorum, quibus antiqui Neomenias lunares in Calendariis designare consueverant, universè ratio à nobis est capite tertio reddita. ubi de naturali Alexandrinorum cyclo verba fecimus, in eoque numerorum ejusmodi descriptio esset, ostendimus: tum verò quarto capite, in quo paullulum immutata numerorum eorumdem ordinatio in decemnovennali Alexandrinorum cyclo proponitur. Ab hoc fonte vulgaris illa in Romano Calendario numerorum aureorum dispositio profecta est; quæ non aliter aut intelligi, aut explicari potest, quam si illorum, à quibus manavit, penitus ratio sit, institutioque perspecta. Quam cum superioribus capitibus, quantum satis erat expositam habeamus; facile deinceps erit, numerorum in Calendario Romano constructionem, ac feriem enarrare. Dionysius igitur, ut antè dictum est, aureos Alexandrinorum numeros ita in Romanos factos invexit, ut nonnihil, propter disparum anni rationem, varietatis admitteret. quam subinde diversus embolismorum situs, sive ab ipsemet Dionysio, sive à posteris aliter atque apud Alexandrinos erit constitutus, plurimum auxit. Cùm autem numeri illi Neomenias per totam Enneadecæterida certis porrò diebus commissas indicent; necesse est tot adscribi numeros, quot in cyclo Neomenia sunt. Et porrò ducentæ ac triginta quinque censentur; nempe cxxviii. ordinariæ, & intercalares septem. Ducenti igitur & triginta quinque numeri sunt in toto Calendario: qui si de cccxv. diebus subducti fuerint, centum & triginta dies residuos faciunt. Ob id cella sunt in Calendario cxxv. vacuæ. Unde necesse est, numeros aureos quosdam proximè superioribus subijci; alios vava interposita cella succedere: alios velut insulanos, utrinque cavo intervallo circumferri: alios è contrario inter duos stipari; uti tres continui sint; & interdum quatuor. Præterea superioribus illis capitibus, maximeque tertio, demonstratum est, intervallum à quolibet numero minore ad proximè majorem, * alternis ferè undecim ac decem dierum esse; in uno xix, duodecim, & undecim. Ad hæc, minores majoribus divisi- onibus subscribi, majores verò minoribus impletis. tum majores excedere subiectos sibi minores undecim unitatibus; minores verò vicissim additis ad illos octo, formari. Hæc omnia, ceteraque, quæ nunc studio brevitate omitto, certas habent causas, neque temerè ac fortuito contingunt. Causas in Computo majori, capite xxvii. Campanus accuratissime disputat: ubi tamen nonnulla castiganda mihi visa sunt; quæ certis ac probatis prius explicatis & cognitis, facilius intelliguntur. Octodecim ergo locis in Calendario ab ordinariis regulis, ut Campanus observat, aurei numeri desciscunt. Nam in duodecim, numeri majores post minores proximè collocantur; nempe Februarii iii, Julii xxx, Augusti xxviii. Septembris xxvii, Octobris xxvi, Novembris xxv, & Decembris xxiv: quibus in locis numerus xix. proximè post xi. ponitur. Item Aprilis vi, Junii iv, Augusti h, ubi numerus xvi. post viii. apparet succedit. Octob. iii. & Dec. i; ubi numerus xiiii. minori v. proximè succedit. Jam verò in sex aliis minor numerus majori proximè non subijcitur; videlicet in Cal. Augusti: tum ejusdem tricesimo die, Septemb. xxix, Octobris xxviii, Novemb. xxvii, Decemb. xxvi. in quibus locis numerus viii. non apparet sequitur numerum xix. Campanus verò undecim tantum locis majorem numerum post minorem collocari scribit; in septem autem, minorem à majore seijungi; propterea quòd aureum numerum xiii. non in Cal. Dec. proximè post v, sed in secundo die statuit cum numero 7. xiiii. Ideo septimum hoc exemplum adscribit iis, in quibus minorem majori continuum non esse diximus. Sed quoniam Campani ista dispositio, quam & Beda tenuit, vulgò postea rejecta est; paullulum nos illius exempla commutavimus. Atque

Atque ut varietatis istius, ac dispositus causas explicemus; primùm illud est cogitandum: Enneadecæteridem ipsam bifariam tribui; in Octæteridibus & Hendecæteridibus: Octæteris; ut de ea potissimum agamus, quæ ad id, quod querimus; idonea est maxime, Juliana major est die uno; horis, aut Clavio placet, 13, 41, 15, 9. Est enim numerus 2923, 12, 41, 15, 9. Juliana verò; 2922. Itaque si à quacunque Calendarii die primam Octæteridibus Neomeniam putare cæperis, ad eandem diem evolutis annis Julianis octo, dies consecuti fuerint 2922, hoc est 2920. communes, & Egyptiaci, cum biduo bissextilium dierum, qui in Octæteridibus incurrunt. Nondum verò lunaris Octæteris complebitur; sed adhuc dies unus cum semisse desiderabitur. Nam scrupularia ratiocinia in civilibus syzygiis dissimulantur, donec solidum diem expleant. Ob id alternis Octæteridi lunari dies 2923, & 2924. imputantur. Ea porrò syzygiis communium annorum colligitur, & nonaginta. quæ dies consecuntur 2832. Sed bissextilibus duobus superfluis, colliguntur dies 2834. Qui quidem de Juliana Octæteride detracti, relinquunt dies 88. Ex his sexaginta diebus ad duas plenas consiciendas exhaustis, octo & viginti e superfluis: qui biduo, si plena Octæteris fuerit, cumulandi sunt; vel uno die, si dies habeat 2923. Denique ab eadem Juliani Calendarii die ad eandem, syzygia completa sunt xxviii, cum aliquot diebus excurrentibus, qui sunt vel xxviii, vel xxix, vel etiam xxvii, sique lunarem ad syzygiam absolvendam uno die, vel biduo sunt augendi, ut fit ultima lunatio dierum xxx, vel xxix. Inde est quòd uno die, vel biduo Neomenia anni noni, sive primi Hendecæteridis infra Neomeniam anni primi Octæteridis in Calendario descendat. Ceterum octo illi communes anni, cum duabus syzygiis, sive syzygia completa xxviii, dies consecuntur vel 2893, vel 2894, vel 2895; ut residui sint xxix, xxviii, aut xxvii. Ad hæc notandum est, Octæteridem omnem, undecumque ceptam, vel in aliquo anno saltum Lunæ continere, vel eo carere. Si Lunæ saltum complectitur; prima Hendecæteridis sequentis Neomenia proximè ab epocha Octæteridis incipit. Cujus ratio est; quòd, cum Octæteris qualibet, in quam Lunæ saltus incurrat, uno die mutetur, sique dierum 2923, unus tantummodo dies ad Julianam Octæteridem debet accrescere; qui est ille ipse dies, à quo cæpit Octæteris. Sequenti ergo, Hendecæteris inibit. At si Lunæ saltus non interveniat; tunc ut plurimum Hendecæteris sequens uno die interjecto Octæteridis primam Neomeniam excipiet. Ad Sex tantum dies sunt, à quibus citra Lunæ saltum Octæteris iniens, dies colligit 2923, adeoque proximè post Octæteridis Neomeniam, Hendecæteridis Neomenia ponitur. E sunt hi, Februarii ii, Aprilis v, Junii iii, Augusti v, Octobris ii, Novembris xxx.

Tercio nec illud ignorandum est; Octæteridem quocunque Calendarii die inchoatam embolimos menses, qui omnes triennarii sunt, habere partem tres, partem duos. Quam in rem habendi sunt ante oculos aurei numeri, in quos embolimos menses incidunt. Hi sunt, ut cap. vii. superiore dictum est, ii, v, viii, xi, xiiii, xvi, xix. Dies autem, quibus ineunt embolimos Neomenie, sunt iv. Non. Decemb. iv. Non. Sept. Prid. Non. Martias. iiii. Non. Jan. iv. Non. g. Novemb. iv. Non. Aug. iiii. Non. Mart. Deinde sciendum Octæteridem omnem in quadruplici esse dif-

ferentia. Nam aut ab aureo numero embolimos incipit; & in communem desinit: aut ab embolimos incipiens, in embolimos inibit. Rursus si ab aureo numero comuni ducat initium, vel in communi terminatur; vel in embolimos. His animadvertis, quatuor ad discernendas regulas, vel regulas præscribendas, regulæ præscribuntur. Prima: si Octæteris inchoetur ab eo anno, qui aureo numero embolimos præditus est, & in b. communem desinat, tunc si prima ejus Neomenia incipiat ante diem Neomenie embolimos, erit regulæ. si post diem embolimos mensis incurrat, erit regulæ. Secunda regula: si Octæteris inchoetur ab aureo numero embolimos, & ultima Neomenia incipiat in embolimos, i si quidem ante diem embolimos Neomenia cæperit, tres habebit embolimos; si post eundem diem inchoet, & ultima Neomenia similiter sedem alterius embolimos prævertat; erit regulæ. Nam si sequatur, erit regulæ. Tertia regula: Octæteris ab anno communi in communem perducta, tres habet embolimos. Excipit illas, quæ ab aureo numero iii. ineunt; ultimas Neomenias habent in aureo numero x. Quarta regula: Octæteris qualibet ab aureo communi incipiens, & ultimam Neomeniam habens in embolimos, regulæ est, in cyclo decemnovennali. at in cyclo lunari, de quo capite xii, si postrema lunatio ante embolimos inchoet, erit regulæ: si post embolimos, erit regulæ. Horum Canonum, quos nobis ipsi consecimus, exempla subinde periclitabimur.

Quarto considerandum & illud est, à qua lunatione Octæteris incipiat, & in quam desinat; hoc est cava an plena sit. de quibus canones isti duo notandi sunt. Primus si Octæteris sit regulæ, & prima ejus lunatio aut postrema non sit embolimos, si eadem prima plena sit, ultima ejus lunatio cava erit: si prima cava sit, plena erit ultima. Excipienda est Octæteris illa, quam proximè Lunæ saltus sequitur; à quo & Hendecæteris exorditur. Hæc enim à cava incipit, & in cavam desinit. Secundus: si Octæteris sit regulæ, & prima lunatio plena sit, ultima erit plena. Si prima cava sit, ultima erit cava. Horum canonum ratio est. quod in Octædecæteride syzygiæ sunt xxix; ex quibus si tres embolimos plenasque detrahas, reliquæ pari numero constantes, plenarum, cavarumque constantem alternationem retinent. Unde si prima plena sit, postrema cava sit oportet. Sin cava sit prima, plena erit ultima. Quòd si duæ tantum embolimos lunationes in ea sint, detractis duabus, reliquæ sunt lunationes simplices xxvii, qui numerus est impar. Ob id postrema similis est primæ.

Ex iis omnibus ad numerorum in Calendario situm ordinandum regulæ demum observandæ sunt quatuor: quarum duæ ad Octæteridas spectant, quæ saltum Lunæ non habent: totidem ad eas quæ saltum continent. Prima regula. Cùm in Octæteride tres completi sunt embolimos menses, & prima lunatio plena est; si nec ipsa, nec ultima sit embolimos, residui sunt ab ultima Neomenia ad primam, à qua cæpit Octæteris, dies xxvii; & tunc aureus numerus sequens biduo distat à priori. Sin prima lunatio cava sit, residui erant dies xxviii, & biduo item numerus sequens à priore distabit; nisi sequens in ipsum diem saltus incurrat: o tum enim apparet præcedenti subijcitur.

Quòd si prima lunatio sit ipsamet embolimos, relinquuntur xxviii. dies ab epocha postremæ ad epocham primæ,

embolimos inchoet, tres habebit &c. k Emenda ex eodem codice: nam si non prævertat. l Emendavit Petavio: excipit illam quæ ab aureo numero iii. inchoet Cal. Jan. ultimam Neomeniam habet in aureo numero x. Decemb. iv. Quarta &c. m Addit: & emendat Petavio: & quæ à Kalendis Julii incipit. Utraque enim à cava &c. n Addit hic Petavio: Excipiuntur autem à primo Canone Octæterides duæ à Kal. Julii & à Kal. Augusti ineunt; quia propter Lunæ saltum dies unus anteveritur, & Lunatio à Kalendis iniens, plena esse debuit, sed præter ordinem cava est facta. At Cyclo viii. ultima iniens iiii. Junii, ut debet, cava permansit. Sic in altera Octæteride prima Lunatio à Julii xxix. cepta Cyclo ii. cava est; postrema verò Cyclo xix. à Kal. Julii incipiens præter ordinem cava est facta. o Adde ex Petavio codice: aut nisi Octæteris à Kal. Julii inchoet, tum enim &c.

314 prima, & aureus sequens biduo removebitur a prior...

IX. Tertia regula. Si Octaeteris aliqua...

X. Horum canonum causae superioribus aliis regulis...

Porro Octaeterides nulla... videlicet quae i a II Novembris, aut IV Augusti, aut...

Ex iis apparet, non satis accuratum fuisse Campanum...

Sed jam superiores regulas ad aureorum numerorum...

a Lege indidem: si plena ordinaria. b Emenda Petavii: vel XIV. Decembris I. c Vel Novemb. III. aureo numero II. d Addi voluit Auctor: Excipiendae sunt Octaeterides...

etiam ultima est, ideò aures, post primam Neomeniae epocham, sequentis hendecateridis prima ponitur. Tertio &c. i Emenda: a Kal. Decemb. aut Aug. aut Martii v. &c. k Lege, a Kal. Decemb. l Emenda: Una enim tantum Octaeteris Lunae saltum...

id. Sordidius ex regulis nostris effici posse non dubito. Hoc enim ad Lunae saltum referri debet, qui in...

Tertio sex in locis; videlicet Kalend. August. & xxx. ejusdem: tum xxix. Septemb. xxviii. Octobr. xxvii. Novembr. & xxvi. Decemb. numerus minor viii. non...

ex Canone v. Unde ab epocha Neomeniantimae ad epocham primam, id est ad xxx. Julii, dies sunt xxviii, quibus biduum accedat oportet. Ob id numerus viii. biduo summoveatur ex Canone vii. Sic Octaeteris mensis Augusti xxviii. τελεμβολος est, ex Canone II. At ex Canone v, cava est ultima; quae & xxviii, dies...

Quarto denique numerus xi. in Januario, Martio, Aprili, bis in Maio, semel in Junio; numeri vero ix, & x. in omnibus mensibus solitarii ponuntur. Cujus ratio redditur. Non enim proxime antecedentibus...

Quippe syzygias habet simplices xvi. dierum 2832, & bisextilibus accedentibus duobus, 2834. Adde embolios duos, consistit dies 2894. His addendi sunt dies xxviii, qui ex Canone viii. reliqui sunt de nonagesima nona syzygia. Fiunt 2922. Unus ergo reliquus est, qui est ipse dies Neomeniae primae, ad complendam Octaeteridem. Quare numerus aureus, a quo Neomenia sequens, & prima Hendecateridos, incipit, aures post antecedentem ponitur. Ceterorum sex eadem est causa. Nam Octaeterides ab aureo numero xi. ineuntis ab Julii xxix, & deinceps ad finem anni: Lunae saltum includunt. Ideo uno die mutatur, & sunt dierum 2923. Exempli gratia: esto Neomenia prima Octaeteridos in Julii xxix, aureo numero xi. Octaeteris ista τελεμβολος erit ex Canone II. Est autem ejusdem prima & ultima lunatio cava, ex Canone v. Igitur ex Canone ix, ab epocha postrema Neomeniae, ad epocham primam xxviii. dies: quibus si accedat epocha prima Neomeniae, completa erit Octaeteris: atque ita numerus sequens aures est locandus. Eadem & in ceteris ratio procedit. Rursus tribus in locis, nempe Aprilis vi, Junii iv, Augusti II, numerus vii. proxime post viii. collocatur. In duobus vero, nempe Octobris III, & Kalendis Decembris, numerus xiiii. post v: tametsi in posteriore Campanus aliter ordinabat. Horum omnium par est conditio. Octaeterides a minoribus illorum numerus inchoatae, sunt τελεμβολος ex Canone II, & cavam habent tam primam, quam ultimam lunationem, ex Canone vi. Igitur ultima dies ante epocham Octaeteridis relinquitur xxviii, & aureus sequens aures excipiet, ex Canone viii.

Dele sex. Adde ex Codice Petaviano: quae est Julii 2, numero VIII. Pars I.

merum XIX. in eundem conjicerent: quod in Bedæ Kalendario cernimus, & in Mulleriano. Apud Bedam igitur aureus iste numerus fecus quam in aliis plerisque dispositus apparet. Nam post XI. apertus non ponitur; præterquam Novemb. XXV. ubi saltus est Luna, & Decemb. XXIV. Mallerus autem ne in Novembri quidem, & in toto isto numero Lunæ saltum admittit, sed lunationem aurei numeri I. præter morem cavam in Januario constituit. unde tres cavæ lunationes continuantur, Decembri, Januario, & Februario, cum apud Bedam duæ tantummodo sint. Quare posterior hæc priori; imò verò Alexandrinæ, saltus ordinationi præferatur. Sed nos in Canonibus nostris communem, & Bedæ regulis maxime consentaneam numerorum dispositionem complectimur. quos quidem Canones ad eorum institutum applicare nullo negotio possis, qui Lunæ saltum in Novembrem, vel alium quemlibet mensem conferre maluerint. imò verò generalis est methodus, & ad omnem embolismorum, aureorumque collationem convenit. usus tamen illius pro diverso embolismorum, saltusque lunatis sita, temperandus est. quibus enucleandis, quia μικρολογίαν vitamus, hoc loco supersedebimus.

CAPUT X.

De cycli decemnovennalis, sive Paschalis initio, quod veteres ab aureo numero XIX. inchoarunt, alii aliunde. Exponuntur varietatis illius causa.

AUREORUM numerorum in Romano Kalendario dispositio à Kal. Jan. tamquam à capite proficiscitur; siquidem ex quo numeri isti ab Alexandrinis accepti sunt, eo ordine, quem antecedentibus capitibus exposuimus, ab auctore ipso Dionysio, ceterisque dispositi fuerunt. In iis enim primus ille debet esse, à quo reliqui per continuam additionem unitatum octo, formantur. Est autem is numerus III, qui Kalendas Jan. occupat. Neque enim is ab antecedente XIII, qui ad ultimum Decembris adscriptus erat, conficitur additis octo, sed novem: quoniam cum anno ipso numerorum series definit; & in Kalendis sequentibus nova denuò incipit, vel, ut Clavius noster loquitur, numeri isti à Decembri ad Januarium cycli rationem non habent; quomodo à Januario ad Decembrem. Itaque certum est numeros aureos, quatenus perscribuntur, à III. procedere, & à Kalendis ipsis Januariis. Verum cum circuli nullum propriè, ac phœsè initium sit, sed phœsè, & hominum arbitrio, integrum fuit aliunde, quam ab aureo numero III, cycli decemnovennalis primordium capere. Nam cyclus quidem ipse novemdecim suos annos explicat, & ab uno ad XIX. numerando pervenit. sed quem tu primum annum in Kalendario tuo notaveris, hic ab alio potest ultimus, vel secundus, vel quivis alius computari.

Hæc igitur prima & generalis observatio ad eorum, quæ dicenda sunt, intelligentiam facit: duplicem esse quodammodo cyclum, alium scriptis & notis expressum; alium ἀγεσθός, & mente sola vel numerandi usu constantem: ut ille instar sit ὄλης, iste verò tamquam ἀδῶ. Ac nonnumquam sanè uterque cyclus convenit; ut in Juliano cyclo decemnovennali, de quo postea. Hic enim ad Kal. Jan. unitatem apponit unde numerus I. primus est cum expressione atque scripto, tum ordine numerandi. Sic in Alexandrino Kalendario idem aureus numerus I. utroque modo primus est. Alias verò diversus est. Nam qui cyclum à Kal. Jan. & aureo numero III. inchoare voluerit, is numerum quidem exprimet tertium, usu autem, ac mente primum putabit. Quocirca status ille questionis est, quis sit aureus ille numerus, vel cyclus ἀγεσθός, qui ἀγεσθός, & numerandi ordine primus appellatur. Ut autem quid potissimum quaratur omnes intelligent, ambiguitate remota; una & certissima nota videtur, quæ primus annus decemnovennalis cycli dignosci queat, embolismorum propagatio. Dixi antea cap. VII. de embolismis, veterum fere consensu annos istos decemnovennalium cyclorum embolismos esse factos; III, VI, VII, XI, XIV, XVII, & XIX. Qui igitur cyclus, vel aureus numerus ejusmodi erit, à quo continuè numerati anni, tertius, sextus, octavus, & se-

Duplex cyclus.

quentes embolismi fuerint, hic cycli decemnovennalis primus annus habendus est.

Veteres sanè cyclum decemnovennalem, ejusque singulos annos à Paschali mense, & Martio, sive Aprilis, inchoare confueverant. Nam alii ab Aprilis, & aureo numero XIX; alii à Martio aureoque numero I. auspicati sunt. Dionysius Exiguus methodi totius, ac cycli penè conditor, ab aureo numero XIX, & Aprilis, cyclum decemnovennalem exorsus est: qui & anni Paschalis primum mensem ad diem constituit Luna decima quinta Paschali; à qua lunarem annum incipiens, & dies computans in decimam-quartam sequentis Nisan Christiani calculum definit. à XV. inquam, Nisan, ad XIV. insequentis Nisan cycli decemnovennalis annos extendit. Quod si annus simplex sit, à XV. Luna dies numerari jubet ccc. lvi. sin embolismus fuerit, dies ccc. lxxv. Constat id ex Epistola prima auctoris illius ad Bonifacium primicerium Notariorum, & Bonum Secundicerium; in cujus calce cycli decemnovennalis annos omnes singillatim enumerat: quod laterculum Bridesferus Bedæ Scholiasse exscriptit ad cap. lvi. de ratione Temp. quod hoc loco visum est subjicere à veteribus membranarum Regiæ Bibliothecæ, & Sirmondianis excerptam.

Anno decemnovennali primo, lunari septimo decimo, à XV. Kal. Maii, usque in Non. Aprilis, quia communis annus est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali II, lunari XVIII, ab VIII. Id. Apr. usque in VIII. Kal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali III, lunari XIX, à VII. Kal. Apr. usque in Id. Aprilis quia embolismus est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali IV, lunari I. à XVIII. Kal. Maii, usque in IV. Non. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali V, lunari II. à III. Non. Apr. usque in XI. Kal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali VI, lunari III. à IX. Kal. Apr. usque in IV. Id. Apr. quia embolismus est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali VII, lunari IV; à III. Id. Apr. usque in III. Kal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali VIII, lunari V, à primo die Cal. Apr. usque in XIV. Cal. Maii, quia embol. est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali IX, lunari VI, à XIII. Cal. Maii, usque in VII. Id. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali X, lunari VII, à VI. Id. Apr. usque in VI. Cal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XI, lunari VIII, à V. Cal. Apr. usque in XVIII. Cal. Maii, quia embol. est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali XII, lunari IX, à XVI. Cal. Maii, usque in prid. Non. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XIII, lunari X, à Non. Apr. usque in IX. Cal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XIV, lunari XI, à VIII. Cal. Apr. usque in prid. Id. Apr. quia embol. est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali XV, lunari XII, ab Id. Apr. usque in Cal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XVI, lunari XIII, à IV. Non. Apr. usque in XII. Cal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XVII, lunari XIV, ab XI. Cal. Apr. usque in V. Id. Apr. quia embol. est, sunt dies ccc. lxxv.

Decemnovennali XVIII, lunari XV, à IV. Id. Apr. usque in IV. Cal. Apr. quia communis est, sunt dies ccc. lvi.

Decemnovennali XIX, lunari XVI, à III. Cal. Apr. usque in XV. Cal. Maii, quia embol. est, sunt dies ccc. lxxv.

In his vides Dionysium à decima quinta Paschali annos inchoare; & ad XIV. Paschalem sequentem procedere: tum à cyclo XIX, ejusque decima quarta initium capere. Autem numero corrente XIX, Neomenia Paschalis cadit in IV. Aprilis, decima quinta verò in XVIII, qui est XIV. Cal. Maias. Sed Dionysius à XV. Cal. Maias, & XVII. Apr. exorditur; & eundem diem bis numerat. Si quidem anno XVIII. ultima dies, sive XIV. Paschalis, est XV. Cal. Maias, Dionysius verò hunc ipsam diem simul antecedentis anni postremum, & primum

LIBER SEXTUS. CAP. X. illa Pitati; si quidem embolismi non in postremum mensem, sive anni Paschalis finem consecuti sunt. Sed nec secunda procedit: imò potius contrarium efficit. Nam epactæ ex usu veterum ita constitutæ sunt, ut o non anno XIX, sed I tribuatur; de qua re postea. Cur autem Dionysius, & antiqui illi Computistæ cyclum decemnovennalem ab aureo numero XIX. inchoandum putaverint, nulla est alia causa, nisi quòd ab Alexandrinis numeros istos mutuati sunt; quorum annus à XXXIX. Augusti indidemque aurei numeri, & epactæ proficiscbantur. Cum igitur in eodem anno Juliano; ut putà Christi ccc. lxxv. annus cycli, sive aurei numeri decimas nonus à Januarius Calendis ad XXVII. Augusti perseverasset, atque à XXXIX, quæ est Neomenia Thoth, annus cycli primus inchoatus esset, Dionysius, qui à Paschali mense exordiri voluit, sex mensibus Alexandrinam epocham prævertit; & ab Aprilis IV. putare cepit annum primum cycli. Sed cum eidem diei numerus aureus XIX. ad Alexandrinorum imitationem esset adscriptus, inde factum est, ut is cyclum duceret. Secunda est illorum factio, qui cyclum decemnovennalem ab aureo numero I, & à Martii XXIII. die inchoare maluerunt. In ea sententia Beda ipse fuisse videtur. Nam lib. de Argumentis Lunæ cyclum decemnovennalem scribit incipere à prima Luna primi mensis; id est ab ipsa, quæ terminum Paschalem demonstrat eo anno, quo Luna prima est X. Cal. Apr. Hic est autem cyclus I. § Ad hæc cum in eodem libro, epactas Lunæ disputans; Anno I cycli respondere dicit epactas nullas, id est, o, hoc ipso demonstrat, annum primum cycli esse I. hoc enim corrente, epactæ sunt o, ut suo loco docebitur. Sed & apertius ibidem ait, primo cycli decemnovennalis lunam esse tricesimam in XI. Cal. Apr. quod aureo numero I corrente contingebat. Quinetiam ex Dionysii Exigui methodo ac doctrina idem decemnovennalis cycli primordium colligitur, atque ex vulgari, quam ab illo Romano traditam acceperunt, annorum Christi ratione. Etenim Dionysius cyclos instituit decemnovennales XXVII, quos in magnam periodum annorum DXXXII. inclusit. Horum primus annus aureo numero I est affectus, ab eo igitur decemnovennales incipiunt circuli. Præterea annus ille, qui primum æræ nostræ antecessit annum, cycli decemnovennalis & est, & numerari solet primus. Habet autem is aureum numerum I. Quòd si ab aureo numero XIX. decemnovennalis cyclus inciperet, biennio ante Christianam æram auspiciendus fuerat. Ac videtur hac in parte nonnihil secum pugnare Dionysius, qui cum annum primum cycli decemnovennalis ab aureo numero XIX. inchoari jussisset, non idem etiam in annis Christi numerandis initium fumpserit; sed eos ab aureo numero I ordiendos putaverit. Rursus verò Beda, qui passim aureum numerum I decemnovennalem cyclum ducere significat (quamvis aliàs ex mente Dionysii numerum XIX. primum statuat, velut cap. lvi, ubi cyclum lunarem Latinorum cum decemnovennali comparat) ex embolismis parum sibi consentaneus ostenditur. Nam capite XLIV. annos in cyclo decemnovennali embolismos facit, III, VI, VIII, XI, XIV, XVII, & XIX, quibus aurei numeri conveniunt II, V, VII, X, XII, XVI, XVIII, uti cap. VII. de Embolismis docuimus. Atqui si ab aureo numero I. cyclus incipit, eadem series esse debet annorum cycli, quæ aureorum numerorum; ut in cyclo decemnovennali embolismos habeant isti, III, VI, VIII, &c. Proinde nequaquam sibi Beda constat. Sanè embolismorum progressu cujusmodi à veteribus ordinata fuit, non ab alio principio, quam ab aureo numero XIX. initium habet. Sive enim embolimos menses proximè ante Nisan Christianum colloces, uti Alexandrinis fecisse liquet: imò verò Dionysium ipsum, Paulus Forosemp. & alii complures opinati sunt. sive altera illa ratione disponas, quæ eisdem menses per varias anni partes distrahit: numquam obtinebis, ut in cyclo decemnovennali embolismi sint anni isti,

num insequentis computat, velut communem terminum. cuius, ut capite VII. de saltu Lunæ dictum est, ea ratio traditur à Beda, lib. de Temp. rat. cap. lvi. Idcirco, inquit, lunaris anni computus ab ipso, quo prior explicitus est annus, die incipit, & non à sequente, ut ceterorum: ne propter saltum Lunæ, quem dicunt, unus eisdem anno dies desisse videatur. Quoniam ergo Luna saltum in annum cycli primum, aureo numero XIX. præditum indixit, cumque dierum ccc. lvi. esse jussit; ne labes animadverteret, atque ut furtim ille dies eximeretur, eundem Aprilis diem bis numerari voluit. quod commentum est minime callidum. Itaque ab anno illo, qui aureo numero XIX. affectus est, embolismi progrediuntur. Sunt enim isti embolismi, II, V, VII, X, XI, XVI, XVII, qui sunt anni cycli III, VI, VIII, XI, XIV, XVII, XIX. Id ipsum & exemplo Dionysius affirmat; quod hoc loco subjiciam, proat in membranis legitur. Atque ut hoc, inquit, manifestius possit intelligi, præsentis anni monstravimus exemplum. Indictio quippe IV. est, & lunaris circulus undecimus, decemnovennalis cyclus XIV. & quoniam hendeccadis sextus annus est, eum embolismum esse necesse est. A XV. itaque Luna præteriti festi usque ad XIV. presentis, quot sunt dies, diligentius inquiremus, & invenimus proculdubio quando Pascha celebrare debeamus. Transacto anno Indictione V, Luna XIV. nono Calendarum Aprilium die; id est XXIV. mensis Martii festi quis dubitet, qui curam rei hujus habere quantumcumque cognoscitur? Et idè ab VIII. Calendarum Aprilium die numerandi sumamus exordium. Habemus Martii dies VII. Apr. XXX, Maii XXXI, Junii XXX, Julii XXXI, Augusti XXXI, Septembris XXX, Octob. XXXI, Novemb. XXX, Decemb. XXXI, Jan. XXXI, Febr. XXVIII, Martii XXXI. Aprilis XII. dies, quod est prid. Idus Apr. sunt simul. ccc. lxxv. *Hic locus ab interpunctione laborat tam in membranarum, quam apud Bedam, à quo descriptus est. Legendum verò, quando Pascha celebrare debeamus transacto anno, Indictione V, Luna XIV. &c. Scribebat hæc Dionysius, anno Christi DXXVI, cyclo decemnovennali IX, Solari III, littera D, Indict. IV. Neomenia Paschalis XXX. Martii; decima quarta prid. Id. Apr. sive XII. Apr. Anno antecedente, Christi DXXV, cyclo Lunæ XIII, Neomenia Martii XI; decima quarta Martii XXIV. Ergo à sequenti die, hoc est Lunæ XV. putare annum incipit. Dionysium Beda secutus est cap. lvi. Lib. de ratione temporum, in quo cyclum decemnovennalem cum lunari proponens annum illum quartum vocat eum, qui in Kal. Jan. habet aureum numerum III, estque lunaris I tum annum primum cum appellat, cui convenit aureus numerus XIX. Paulus Forosempronienensis lib. VI. Partis I. scribit Dionysium cyclum inchoasse suum, ejusque primum annum à IV. Apr. qui desit in XXII. Mar. tum secundum annum inisse XXIII. Martii, & desisse Mar. XI, adeo ut I. annus ccc. lvi. diebus constaret propter Lunæ saltum. Addit nonnullos à cyclo I, id est Martii XXIII. cyclum auspiciari: sed hanc illorum rationem minis in embolismis congruere. Paulus ipse melius esse censet; ab initio Thoth incipere. Idem de cyclo XIX. testantur & alii Computistæ; velut Durandus, Sacroboscianus, Petrus Pitatus. Qui duplex argumentum affert ad eam rem probandam. Alterum embolismorum dispositum: ut in calcem anni conjici debent. Atqui postremi mensis embolismi Neomenia cadit in V. Martii; quemadmodum postremus mensis Paschalis incipit Aprilis V. Alterum epactarum rationem. Nam primus annus cycli habet epactas o. secundus, XI: tertius XXI. In cyclo verò decemnovennali, annus XIX. habet epactas o: cyclus autem primus, epactas XI: cyclus II, epactas XXII. Est igitur annus XIX. primus cycli totius. Ex iis Pitati duobus argumentis, prius ita demum procedet, si embolimos, & aureos numeros ad eum modum describamus, quo Paulus, ut supra demonstratum est, ordinandos censuit; uti scilicet embolimi menses omnes ante Paschalem proximè conferantur. quod quia nullus, ut apparet, in Romanis Kalendaris factum est, & embolimi per varios menses relegati sunt; idè minis habet momenti ratio

317 illa Pitati; si quidem embolismi non in postremum mensem, sive anni Paschalis finem consecuti sunt. Sed nec secunda procedit: imò potius contrarium efficit. Nam epactæ ex usu veterum ita constitutæ sunt, ut o non anno XIX, sed I tribuatur; de qua re postea.

Cur autem Dionysius, & antiqui illi Computistæ cyclum decemnovennalem ab aureo numero XIX. inchoandum putaverint, nulla est alia causa, nisi quòd ab Alexandrinis numeros istos mutuati sunt; quorum annus à XXXIX. Augusti indidemque aurei numeri, & epactæ proficiscbantur. Cum igitur in eodem anno Juliano; ut putà Christi ccc. lxxv. annus cycli, sive aurei numeri decimas nonus à Januarius Calendis ad XXVII. Augusti perseverasset, atque à XXXIX, quæ est Neomenia Thoth, annus cycli primus inchoatus esset, Dionysius, qui à Paschali mense exordiri voluit, sex mensibus Alexandrinam epocham prævertit; & ab Aprilis IV. putare cepit annum primum cycli. Sed cum eidem diei numerus aureus XIX. ad Alexandrinorum imitationem esset adscriptus, inde factum est, ut is cyclum duceret.

Secunda est illorum factio, qui cyclum decemnovennalem ab aureo numero I, & à Martii XXIII. die inchoare maluerunt. In ea sententia Beda ipse fuisse videtur. Nam lib. de Argumentis Lunæ cyclum decemnovennalem scribit incipere à prima Luna primi mensis; id est ab ipsa, quæ terminum Paschalem demonstrat eo anno, quo Luna prima est X. Cal. Apr. Hic est autem cyclus I. § Ad hæc cum in eodem libro, epactas Lunæ disputans; Anno I cycli respondere dicit epactas nullas, id est, o, hoc ipso demonstrat, annum primum cycli esse I. hoc enim corrente, epactæ sunt o, ut suo loco docebitur. Sed & apertius ibidem ait, primo cycli decemnovennalis lunam esse tricesimam in XI. Cal. Apr. quod aureo numero I corrente contingebat. Quinetiam ex Dionysii Exigui methodo ac doctrina idem decemnovennalis cycli primordium colligitur, atque ex vulgari, quam ab illo Romano traditam acceperunt, annorum Christi ratione. Etenim Dionysius cyclos instituit decemnovennales XXVII, quos in magnam periodum annorum DXXXII. inclusit. Horum primus annus aureo numero I est affectus, ab eo igitur decemnovennales incipiunt circuli. Præterea annus ille, qui primum æræ nostræ antecessit annum, cycli decemnovennalis & est, & numerari solet primus. Habet autem is aureum numerum I. Quòd si ab aureo numero XIX. decemnovennalis cyclus inciperet, biennio ante Christianam æram auspiciendus fuerat. Ac videtur hac in parte nonnihil secum pugnare Dionysius, qui cum annum primum cycli decemnovennalis ab aureo numero XIX. inchoari jussisset, non idem etiam in annis Christi numerandis initium fumpserit; sed eos ab aureo numero I ordiendos putaverit. Rursus verò Beda, qui passim aureum numerum I decemnovennalem cyclum ducere significat (quamvis aliàs ex mente Dionysii numerum XIX. primum statuat, velut cap. lvi, ubi cyclum lunarem Latinorum cum decemnovennali comparat) ex embolismis parum sibi consentaneus ostenditur. Nam capite XLIV. annos in cyclo decemnovennali embolimos facit, III, VI, VIII, XI, XIV, XVII, & XIX, quibus aurei numeri conveniunt II, V, VII, X, XII, XVI, XVIII, uti cap. VII. de Embolismis docuimus. Atqui si ab aureo numero I. cyclus incipit, eadem series esse debet annorum cycli, quæ aureorum numerorum; ut in cyclo decemnovennali embolimos habeant isti, III, VI, VIII, &c. Proinde nequaquam sibi Beda constat. Sanè embolismorum progressu cujusmodi à veteribus ordinata fuit, non ab alio principio, quam ab aureo numero XIX. initium habet. Sive enim embolimos menses proximè ante Nisan Christianum colloces, uti Alexandrinis fecisse liquet: imò verò Dionysium ipsum, Paulus Forosemp. & alii complures opinati sunt. sive altera illa ratione disponas, quæ eisdem menses per varias anni partes distrahit: numquam obtinebis, ut in cyclo decemnovennali embolismi sint anni isti,

Quare à numero XIX. orsi sine cyclum.

Altera sententia quæ ab numero I cyclum incipit. Tomo I, pag. 167, pag. 147.

pag. 146.

* Annotat hic Petavius: loci hujus ex Dionysio sumti verò sententia declarata est Lib. XII. c. 3. in fine, unde ista corrigo. † Emenda ex Petaviano exemplari, quinque.

§ Annotat hic Petavius: ita Paschasius in Ep. ad Leonem quæ est ante Epistolam Leonis LXIV. Nam ait Ogdoadem cepisse Const. Actio & Sigevulho, qui est Christi ccc. lxxv. & annum 444. esse octavum, adeoque embolismum.

DE DOCTRINA TEMPORUM,

cenfet Noxæ Chronologicæ auctor. Qui verba illa ex Eusebiano Chronico, quibus cum anno Probi Imperatoris secundo, Antiochenorum, Laodiceorum, aliarumque civitatum tempora comparantur; & anno Christi cclxxvii. convenire statuit; & hunc ipsum annum cycli Paschalis Anatolii primum esse defendit. Quod ex superioribus illis eisdem verbis efficitur putat quoniam quidem primi mensis Neomeniam xi. Kal. Apr. sive Martii xxii. competere docet. Hoc verò non cyclo Alexandrino Romano primo accidit: ut putat anno Christi cclxxxv. Tum enim Novilunium Martii xxiii. sub meridie contigit. Sed undecimo cyclo, qui in annum cadit Christi cclxxvii. Itaque primus annus cycli Anatolii, Alexandrini, vel Romani fuit undecimus. Verum de lunari Neomenia nullo modo Anatolii verba possunt accipi, quod ex sequentibus manifeste constat. Mox enim ostendit, quem primum intelligat mensum. Eum ergo demonstrat; qui ante præfixum illum cardinem inire non potest, à quo primum dodecatemorian incipit: nimirum ante xxvi. Phameth. Hinc enim τμήμα πρώτων inchoatur, ante quod primus mensis in hoari non potest. Si primus mensis, de quo Anatolius loquitur; ante xxvi. Martii non incipit; ergo nec ejus Neomenia cardinem hunc anteveret. At Neomenia lunaris primi mensis quatuordecim ante diebus incipere debet, cum ex antiquissimo Christiani Paschalis ritu, quem Nicæna synodus non primitus instituit, sed jam olim receptum publica & perpetua lege devinxit; Paschalis ea Neomenia sit, primoque mensi tribuatur, cujus decima quarta dies in æquinoctialium cardinem incurrit. Quare mensis illius primi Neomenia non est Novilunium; sed Paschalis proculdubio Terminus. Nam ut Noviluniorum, sic & Terminorum Paschalium suus quidam orbis est. Sanè Dionysius singulos Enneadecaeteridis annos; ut capite superiori vidimus; à decima quinta primi mensis inchoavit. Anatolius verò à xiv. Primum Enneadecaeteridis annum Neomeniam habere dicit in xxvi. die Phameth. Proinde cyculum suum exorsus videtur ab aureo numero xvi, cujus Novilunium politicum hæcenus ad Martii ix. diem applicabatur. etiam postea τὸ ἀρχαῖον lunarem ad viii. translatum sit. Unde quartadecima tunc in xxii. Martii cadebat. deinceps autem in xxii. Non alium sensum verba illa patiuntur. Ἐξ ἡνίκου ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἐστὶν ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας. Nam primi mensis in anno primo Neomeniam in xxii. Martii collocat. Hæc est autem decima quarta aurei numeri xvi. Si paullo aliter ista conciperentur (quod fortasse auctor ipse fecerat) omnino de mense primo tropico, sive Krione loqui videretur Anatolius, de quo & Ambrosius scripsit Epistola lxxx. ad Episcopos Æmiliæ. Incipit autem (inquit) mensis non secundum vulgarem usum; sed secundum consuetudinem veterum ab æquinoctio: qui dies est duodecimo Kalendas Aprilis, & finitur undecimo Kalendas Maii. Inde maximè intra hos triginta & unum dies sæpe celebrati Pasche dies. Vides ut mensum primum non lunarem, neque Paschalem, sed Tropicum appellet: in quem tamen & Paschales omnes includuntur termini: & Dominicae præque Paschales. Sed Anatolius de primo se Enneadecaeteridis anno loqui significat. Igitur primum mensum à quartadecima Paschali incipit. Verum priora illa in Anatolii fragmento mendis mihi suspecta sunt. quorum & abrupta sententia est: & cum prioribus, quæ sunt nobis ignota, coherere debet. Illud certissimum nobis est: nequaquam, ut vir doctus existimat: de Neomenia lunari, sive Novilunio primi mensis intelligi ista debere.

CAPUT XII.

De Calendario Romano cum cyclo, qui Julii Caesaris dicitur. De ejus institutione, & origine, tum super eo Scaligeriana conjectura falsitate.

TRITUS est Computistarum usi ac monumentis lunaris quidam cyclicus, qui Julio Casari inscribitur; quasi is Romano Calendario cyculum decemnovennalem intextuerit. cujusmodi fe apud nobilem quemdam vidisse testatur Joannes Staëferus Justingensis Propof. xxxiv. in Hh, cum Commentariis in cyculum Julii Caesaris, eisdemque Calendarium, ortum, & occasum stellarum:

è quo quatuor ille menses descripsit. Lucas Gauricus idem Calend. integrum edidit; in quo sex primi menses festa Romana cum ortu, occasuque siderum exhibent; præter aureos numeros, litteras Dominicales septem; ac dies mensium. reliqui sex solos lunaris cyclicum numeros cum litteris, & mensium diebus continent. Hoc se Calend. in veteri marmore inter Capitolinas ruinas inventis Gauricus affirmat. Idem citra festa, ortuque Signorum, & occasus edidit Paulus Forosempronensis libro 11. Paulina. Verum minime dubito, quin falsò Kalendarium istud Julium Cæsarem vel Augustum auctorem præferat; ac tantam originis suæ veritatem ementiatur. Nam est longè recentioris inventi, & instituti: potius ut à Christianis concinnatum appareat. Cujus rei complura sunt argumenta. Sed illa maximè. quod circulus heptagonus veteribus Romanis ignotus sit, nec ab aliis, quam à Christianis secundum Judæos usurpari solitus. In illo verò Kalendario Dominicales litteræ septem feriarum orbem circumagunt. Quod aureorum numerorum usus in Kalendaris sub ipsum Nicænum Concilium introductus fuerit; uti libro II. declaravimus. Quòd parum Latine multa in Gaurici Kalendario concepta sint. Hæc enim scilicet Augusti sæculum redolent: *Ovis cronis, heliacè, cosmice, mediæ ætatis, & alia complura recentioris sæculi barbarie digna.* Postremo quòd in sex dumtaxat primis mensibus festa & siderum ortus occasusque notantur. Hinc enim evidens est, ex Ovidianis fastis Kalendarium istud esse descriptum.

Cujusmodi verò usum illius esse sentiam, postea dicam, cum Kalendarium istud ita descriperem, uti à Gaurico, & Forosempronensi proponitur, ac de eo nonnulla fuero præfatus. Lunationes imprimis in eo Kalendario æternis plene sunt, & cavæ. Plena quidem ea, quæ in imparibus mensibus desinunt: quæ in paribus, cavæ. Embolismi septem varios in mensibus dissipantur. ut ex sequenti Tabella constat.

Anni embolismi.	Dies Neomeniæ emb.
Anno III	Octobris I
Anno VI	Julii II
Anno IX	Maii I
Anno XI	Decemb. I
Anno XIV	Decemb. xxx
Anno XVII	Julii I
Anno XIX	Decemb. III

Septimus embolimus mensis cavus est. Ideo lunaris saltus nullus est in Julio: sed in fine Decembris, in quo duas lunationes cavæ desinunt. Addit Paulus cyculum hunc à Julio institutum, post ejus mortem in Februario mutilatum: qui cum xxix. diebus constaret, unus ei detractus est, & in Augustum refusus. Verum Februarium Julii Cæsaris tempore, & ex ejus institutione, non plures, quam quot in veteri Romano Kalendario olim habuerat, nempe xxviii. dies continebat.

Quòd autem Paulus de hoc cyclo Bedam loqui putat in libro de Temp. ratione, cap. lrv; in quo cyculum lunarem Romanorum exponit, non parum hallucinat. Tametsi enim Latinorum cycclus ex eo, qui Julianus dicitur, expressus sit, differt nihilominus. Nam Julianus cycclus à numero 1, qui ad Kalendas Jan. apponitur, incipit: Latinorum cycclus numero xix, qui ad eisdem Kalendas adscribitur. Deinde in Latinorum cyclo annus viii. embolimus est; in Juliano ex Gaurici, & Forosempronensis descriptione nonus. Item annus primus cycli Latinorum, quia Lunæ saltum continet, uno die deficit. constat enim ccccliiii. diebus, ut Beda docet. Julianus autem saltum habet in ultimo anno, qui embolimus est, dierum cccclxxxiiii.

Scaliger in Hælogicis Canonibus, libro III, pag. 172. Scaligeri falsi sententia. de Kalendario isto Gaurici (à quo menses tantum xv. & veteri

Kalendarium Julianum recentius esse notat, dicitur.

Pauli Forosempronensis error.

LIBER SEXTUS. CAP. XIII.

è veteri marmore descriptos esse nescio cur dicat; cum vi. omnino Gauricus exhibeat;) ita censet: Fuisse Periodum Dionysii annorum dxxxii, inuentum à Kalendis Jan. in qua anno primo Christi, ut ipse putabat, novilunium commissum fuit Kalend. Jan. Constat autem ex methodo ipsius Dionysii duplicem cyculum ab eo institui, alterum Lunare, alterum Paschalem. Lunaris init à Kalendis Jan. Paschalis à Martio. Et mox: stant omnes fuisse Periodum annorum dxxxii ex epocha Christi Dionysiana. Quod tanta confidentia de Gaurici illo Kalendario docet, id est falsissimum. Nam primus annus Periodi Dionysianæ numero aureo præditus est 1, cepitque non ab anno primo æræ Christianæ, cui aureus numerus congruit 1: sed eam antecessit. Præterea manifestus est error; affirmare anno primo Periodi Dionysianæ, aut epochæ Christi, novilunium Kalendis Januariis esse commissum. Id enim dumtaxat anno tertio cycli, secundo æræ Christianæ contigit, aureo numero III, ut vel pueri sciunt. Denique duplex ille Dionysii cyculus, lunaris, & Paschalis nihil ad rem facit: nempe quòd lunaris à Kalendis Jan. Paschalis à xxiiii. Martii incipit. quod eo sensu dixisse videtur Scaliger; ut ostenderet, quomodo anno primo Periodi Dionysianæ novilunium incidit in Kalend. Jan. cum à Martio cycclus inciperet. At omnem absurditatem superat ista ratiocinatio. Quid enim? Putavit eodem anno novilunium aliquod pro diversis cyclicis in diversis itidem mensibus, ac dies fuisse conceptum ut exempli causâ aureo numero 1. corrente, initio Periodi novilunium secundum cyculum lunarem, Kal. Januariis; secundum Paschalem, alio die contingeret. Hæc ne cogitari quidem absurdius aliquid potest. Etenim quemcumque in diem novilunium in cyclo Paschali confertur; in eundem quoque cadit in cyclo lunari: sed numerus distinctus est; quia tribus unitatibus minor est lunaris. Eisdem nota sequentia illa sunt: Sed quom duplex sit Periodi magnæ Dionysianæ epocha: altera annus, quem putavit primum Christi nati: altera ille, ante quem Christum natum scribit: in altera Kalenda Juliana habent novilunium populare numero aureo secundo; alterius novilunium Paschale est in xxiiii. Martii. Itane duplicem habet epocham Dionysiana Periodus? aut non ab illo dumtaxat anno, qui æram Christianam proximè præcedit, non ab alio proficiscitur? Omitto quod in Epiphanius Animadversionibus ostensum est, annum primum Periodi, ex Dionysii mente, & reliquorum deinceps Chronologorum, aliquot ab hinc sæculis non ipsum constitui, quo incarnatus, & in lucem editus est Christus; sed anteriorem esse: ita ut anno secundo Periodi Natalis Christi conveniat.

Quis autem ferat; anno illo Periodi, qui aureo numero præditus est 11, novilunium populare Kalendis dici Januariis accidisse? Sanè eodem illo anno Neomenia Nicæna xii. Januarii est affixa. Sed in paucis istis verbis Scaligeri tanta est absurditas, ut vel confutari pigeat. Quare dum inter errata typographica quærimus ecquid tam perpicuum, atque crassum agnovere, aut sustulerit errorem, hujus sanè mentionem ibi factam reperimus folio illo, quod primum librum Hælogicorum canonum, & pag. 1. antecedit. Illic enim palcerimam observationem à se prætermisam scribit. Itaque locum illum, pag. 172. interpolat, & novam de Kalendario isto Julianum sententiam exponit, quæ est ejusmodi; Kalendarium istud esse, quo tamdiu usa est Ecclesia, donec Dionysius Abbas pro cyclo lunari, aureum numerum apposuit Kalendaris: & id ipsum videri sibi, quod Anonymus ille Scriptor apud Cuspianum in Paschaliæ repræsentavit, in quo ad Consulatum Bruti, & Collatini dies Lunæ adnotatur cum numero xxxix; ad sequentem verò, Publicolæ, & Tricipitini, dies Martis cum nota x; de quo fragmento disputavimus libro viii. cap. ix. & de epocha Confusum, ubi Scaligerianam hanc divinationem improbamus. Neque enim epochæ in Paschaliæ notatæ annis cyclicis Julii Cæsaris congruunt.

Quod ad ejus Kalendarii structuram attinet, eadem est aureorum numerorum in illo propagatio, quam in Romano supra tradidimus. Sed binario minores sunt Juliani numeri; tum ob diversam embolimorum statio-

nem, & saltus lunaris situm, illorum diversa dispositio est. Antiquiores dierum ob lunationes cavas eodem modo sit, aureis numeris majoribus post minores æquales positos, prout lunationum plenarum, & cavarum ἐναλλαγῆς postulat. quæ omnia in typo ipso Kalendarii, quem paullo post exhibebimus, oculis subiecta planius constabunt. Sed antequam Kalendarium istud adscribo, de illius usu, & origine sententiam nostram, quæ paullo ab ipsis Kalendarii editoribus est diversa, placet exponere. Nam ex ea nonnihil in aureorum numerorum collocacone, & embolismorum sede varietatis oritur. Ideo ne bis idem Kalendarium exscribere cogamur; ubi quid de eo sentiamus, explicatum fuerit, typum ipsum subijciemus; in quo certis in locis duplicem aureorum numerorum seriem, ex vulgari scilicet sententiâ, & nostrâ constituemus.

CAPUT XIII.

Quis verus ac nativus sit usus Juliani cycli.

UPRA capite I, de aureorum numerorum in Kalendaris Alexandrinorum, ac Romanorum artificio verba facturi, à cyclo quodam initium duximus, in quo per æquabilem epactarum progressum, in Alexandrinorum anno, qui à xxix. die Augusti incipit, Neomeniæ totius Enneadecaeteridis collocantur. Hunc cyculum epactalem propterea Paulus Forosempronensis appellat: quem quidem velut fontem, & originem esse diximus methodi totius Paschalis, & aureorum numerorum ad cyculum decemnovennalem Paschalem, tam ab Alexandrinis, quam ab Romanis accommodatorum. Quippe naturalem in eo progressionem embolimorum esse mensium; ut tum demum intercalatio fiat, cum epactæ annuæ cum mensibus justam syzygiam compleverint. Ab hac simplici & æquabili distributione primum Alexandriini, tum eos imitati Romani, propter Paschalis mensis, quem primum esse voluerunt, situm, nonnihil recesserunt; & pro sua quæque embolimorum collocacone, utrique autem pro lunaris saltus in eundem diem translatione; aureos numeros in Kalendario suo aliter ordinarunt. Ac Romanis quidem, qui auctore Dionysio Alexandrinis numeros in Kalendarium suum derivarunt, propter diversum anni, ac mensium primordium; non perinde ut Alexandrinis methodus ipsa respondebat in Neomeniis ac Lunæ atatibus indagandis; uti suo loco declarabitur. Nam aureorum numerorum institutio ad Alexandriini anni principium refertur à quo Romanum discrepat. Ideo in Kalendas ipsas Januarias aureus numerus III. cadit: cujus epactæ lunarem ætatem non exhibent, uti in Alexandrino faciunt sexto die mensis Tybi: cujus regulares æprimò mense deducti cum ordinariis epactis τὴν ἡμετέραν Lunæ reddunt. Ideo Romani alio cyclo, & epactis aliis opus habent, ut μεθῆναις quotam Lunæ diem in Kalendis mensium eliciant. Quoniam ergo numerorum aureorum ἀνεσώπλητα peregrinum quoddam, & adventitium præ se fert hoc ipso, quod cum anni Romani principio minime congruit; ideo nova quedam numerorum istorum series ac dispositio excogitata fuit, quæ ad anni Romani contextum accommodata, naturalem in eo progressionem numerorum, ac lunationum & embolismorum ostenderet. Primum id natura ipsa requirere videtur, ut à primo mense popularis anni, ejusque prima, quoad fieri potest, die lunaris cycclus progressionem faciat. Igitur annus ille deliquit, in quo Neomenia lunaris incidit in Kalendas Januarias; ad easque numerus primus apponatur. Rursus epactæ, dies sunt è solari anno superflui, qui absolutis integris syzygiis in fine anni supersunt. Quarantur ergo dies illi in calce Decembris; & quot reliqui fient post ultimam anni lunationem in Decembri terminatam, totidem erunt epactæ. Ad hæc naturalis intercalandi ratio, nec ulla arte modificata postulat; ut quando epactæ, id est residui de anno antecedente dies cum residuis mensium triginta complent, ibi mensis unus extraordinarius

* Emendabat Petavius, in ora exemplaris sui: ab ipso mense, Pars I.